

О.В. Вишнеvsька, магістрант
Науковий керівник – д.е.н., проф. С.Ф. Легенчук
Житомирський державний технологічний університет

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ

У зв'язку з переходом до ринкових відносин змінилися підходи та вимоги до організації і ведення бухгалтерського обліку в Україні. Самостійність підприємств у даному випадку полягає у тому, що держава встановлює основні положення ведення бухгалтерського обліку, а підприємства обирають для себе найбільш оптимальні, на основі чого формується облікова політика. Зміст облікової політики є структурним відображенням інтересів зацікавлених у її формуванні сторін, а також однією з підвалин у діяльності суб'єктів господарювання, адже основні положення облікової політики дещо коригують фінансові результати діяльності підприємства. Повнота та достовірність інформації, яка надається зацікавленим користувачам, залежить також і від встановленої облікової політики, яка, будучи сформованою ще на початку діяльності підприємства, є підпорядкованою всім факторам, які впливають на діяльність підприємства, а також узгоджується з організаційними та технологічними особливостями виробництва. Необхідність формування облікової політики впливає з мети ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, зафіксованої в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а саме: «метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства». Облікова політика є спектром усіх облікових особливостей підприємства на довгостроковий період діяльності, допомагає швидко реагувати на всі зміни, що відбуваються у виробничому процесі. Облікова політика дозволяє пристосуватися кожному підприємству до усіх виробничих особливостей діяльності, що дає можливість посилити конкурентоспроможність підприємства на ринку, а також знизити економічні ризики. Оскільки облікова політика всіх суб'єктів господарювання на даний час є поєднанням державного регулювання та особистих інтересів власників підприємств, то питання її раціонального формулювання задля задоволення як інтересів держави, так і власників (в тому числі управлінців) стає досить актуальним.

Поняття «облікова політика» на даний час досить широко та по-різному трактується в економічній літературі. Крім того, в українському законодавстві визначення облікової політики хоч і є уніфікованим, проте на наш погляд, воно потребує подальшої розробки, адже не в повній мірі відповідає сутності даного поняття. Також під час аналізу показників фінансового стану підприємства досить рідко звертається увага на такий важливий фактор складання та подання фінансової звітності, як облікова політика.

Незаперечним є факт альтернативного характеру облікової політики, оскільки відповідно до норм чинного законодавства імперативні норми ведення бухгалтерського обліку не відображаються в Наказі про облікову політику. Проте, обираючи альтернативні методи ведення бухгалтерського обліку, багато підприємств стикається з відсутністю вказівок щодо відображення окремих господарських операцій в бухгалтерському обліку. Деталізуючи дану проблему, зазначимо, що крім законодавчо закріплених альтернативних методів відображення господарських операцій, в контексті положень (стандартів) бухгалтерського обліку можна помітити досить велику кількість пунктів, де вказано, що підприємство самостійно обирає як відобразити ту чи іншу операцію, формулювати базу розподілу тощо. Тобто у бухгалтерській практиці за таких умов виникає ситуація неоднозначності, і за відсутності на підприємстві компетентних спеціалістів у сфері бухгалтерського обліку, які володіють достатньою кількістю знань та навиків з бухгалтерського обліку, можуть виникнути проблеми з відображенням господарських операцій та здійсненням розрахунків, що в подальшому матиме вплив на показники фінансової звітності.

Отож, першою найбільш поширеною проблемою, яку, на наш погляд, слід вирішити за допомогою розробки та введення в дію окремого положення бухгалтерського обліку, яке стосуватиметься питання формування облікової політики. Звичайно, попри наявність безлічі факторів, які впливають на вибір підприємствами способів ведення обліку, на даний час сформулювати єдиний документ, що міститиме усі без винятку потенційні складові розпорядчих документів про облікову політику підприємств є неможливим, однак систематизувати існуючі інструкції та рекомендації, що полегшать роботу практикуючим бухгалтерам, можливо та, на наш погляд, необхідно. За таких умов у роботі бухгалтерів з'явиться можливість зрозуміти практичну сутність формування облікової політики (а не лише формальну необхідність розробки Наказу про облікову політику), по-новому переосмислити вибір методів та прийомів ведення бухгалтерського обліку, а також здійснити аналіз впливу діючої системи бухгалтерського обліку на показники фінансового стану підприємства.

Ще однією проблемою є відсутність встановленої методики формування облікової політики на підприємствах. Оскільки облікова політика є інструментом раціональної організації бухгалтерського обліку на підприємстві, то процес формування облікової політики повинен враховувати найбільш оптимальні та ефективні для конкретного підприємства методи, прийоми та способи ведення бухгалтерського обліку в умовах конкретного середовища здійснення господарської діяльності, з урахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на нього. Наукові розробки у сфері дослідження формування облікової політики мають орієнтуватися на створення нових схем та алгоритмів побудови облікової політики, які б якнайповніше охоплювали мікроекономічні особливості діяльності окремих суб'єктів господарювання. Відсутність розроблених механізмів та методики застосування облікової політики є досить вагомою проблемою, оскільки, розуміючи, яким чином окремі елементи облікової політики впливають на фінансові результати, багато підприємств мали б можливість ще на початку своєї діяльності цілеспрямовано вплинути у подальшому хоч і не на абсолютні показники своєї діяльності, проте змінювати їх (збільшувати або зменшувати). Дана проблема має вирішуватися, на наш погляд, не на державному рівні, а на галузевому, оскільки розробка методики формування облікової політики має враховувати середовище діяльності підприємств та основні фактори, які впливають на діяльність підприємств. Тобто слід розробити галузеві рекомендації щодо формування облікової політики на підприємствах з подальшими вказівками як обрані елементи облікової політики можуть вплинути на фінансові результати. Крім того, вважаємо за доцільне проводити тренінги та семінари для практикуючих бухгалтерів стосовно впливу облікової політики на ведення бухгалтерського обліку та одночасного збереження умови порівнянності інформації при зміні положень облікової політики підприємства. Також проблемною тенденцією формування облікової політики є не сформоване у достатній мірі відповідальне ставлення бухгалтерів до створення ефективної облікової політики. Попри знання встановлених законодавством норм, при формуванні розпорядчого документа про облікову політику, бухгалтери не мають достатніх знань та компетенції щодо формування облікової політики, вибору таких методів та процедур ведення бухгалтерського обліку, які б у повній мірі відповідали цілям господарської діяльності підприємства. На даний час на багатьох підприємствах України до формування Наказу про облікову політику бухгалтери підходять формально, практично ніхто не розробляє індивідуальні для конкретного підприємства накази про облікову політику, які б у повній мірі відповідали усім вимогам ведення бухгалтерського, податкового та управлінського обліку. Це є досить актуальною проблемою на даний час, оскільки облікова політика є інструментом стратегічного управління підприємством, правильно та раціонально обираючи ті чи інші елементи облікової політики, підприємство визначає певною мірою показники, які будуть наводитися у фінансовій звітності (залежно від поставленої мети підприємство навіть може маніпулювати показниками фінансової звітності, занижуючи або завищуючи показники доходів та витрат, впливаючи таким чином на думку внутрішніх та зовнішніх користувачів звітності).

Оскільки поняття облікової політики з'явилося відносно нещодавно у бухгалтерській термінології, то навколо його трактування між науковцями існує ціла дискусія, яка не може дійти до спільного консенсусу. Облікова політика є «призмою», яка віддзеркалює господарські операції підприємства під обраним власниками кутом зору. Саме тому до вибору та формування облікової політики слід відноситися досить відповідально, кваліфікація та професійне судження бухгалтерів повинні відповідати вимогам, сучасним умовам господарювання підприємств. Крім того, поряд з формуванням облікової політики та організацією бухгалтерського обліку, важливим є «кінцевий продукт» бухгалтерського обліку – фінансова звітність, яка має бути зрозумілою та достовірно визначати результати господарської діяльності підприємства, виходячи з основних положень облікової політики, закріплених на підприємстві.